

Debatt

Skriv til VG, Debatt-redaksjonen, Postboks 1185 Sentrum, 0107 Oslo. Faks 22 00 08 10 E-post-adresse: debatt@vg.no

Redaktør: ERLING BØ

Journalist Terje Carlsen skriver om et oversett kapittel i norsk okkupasjons-historie – og avslører hittil ukjent fakta om norsk næringslivs forhold til nazist-regimet under krigen. Første artikkel sto i VG-Debatt i går ...

Hjemmefrontsfolk festet med Terboven

innlegg

Terje Carlsen

Fremstående ledere av norsk næringsliv – her- under også to hjemmefrontsmedlemmer – pleide under krigen et intimt samarbeid med Nazi-Tyskland og noen av de verste utskuddene i Hitlers terror-regime.

Ingen av næringslivsfolkene ble straffet etter krigen. Møtene skapte imidlertid til dels sterk irritasjon hos Hjemmefrontens ledelse.

De tette forbindelsene mellom tyskerne og de norske næringslivstopperne ble formalisert gjennom opprettelse av Deutsche Handelskammer (DHK) 19. november 1940, da norske næringslivstopper kom med i styret i DHK. DHK hadde som overordnet mål å tjene den tyske krigsøkonomien og bygge et tyskstyrt Grosswirtschaftsraum i Europa.

DHK hadde ellers som oppgave å rapportere om jødiske og tyskfiendelige forretningsinnehavere i okkuperte land til Reichstelle für den Aussenhandel. Mest trolig har flere av de norske næringslivstopperne hatt uformell kontakt med tyskerne lenge før annen verdenskrig. Flere av de norske næringslivstopperne var utdannet i Tyskland. En av de fremstående norske bedriftslederne, direktøren for norske Siemens, som satt som visepresident i DHK under krigen, var for eksempel en av æresgjestene ved Hitlers 50-årsdag i Tyskland i 1939.

Dessuten var bedriftene de styrte, så som Norsk Hydro og norske Siemens AS, innenfor den tysk-økonomiske interessefelt. Siemens' morselskap i Tyskland deltok ellers i planene for den tyske økonomien for krig og også planene for utnyttelse av de okkuperte områdene.

I DHK satt den norske Siemens-direktøren og andre norske næringsledere sammen med fremtredende tyske næringslivsfolk, som for eksempel dr. Max Iglner i firmaet IG Farbenindustrie, som hadde interesser i Norsk Hydro og ellers var engasjert i den norske lettmetallindustrien. Iglner var nær venn av konsernsjefen for tyske SS, Heinrich Himmler, og en underavdeling av IG Farben hadde opsjon på leveranser av cyanid til utryddelsesleirene på Kontinentet under den annen verdenskrig.

Farben og Iglner ble etter krigen gjenstand for rettsforfølgelse, men det kom aldri noen dom på grunn av uoverensstemmelser mellom de allierte. Vise-riksbanksjef Emil Puhl i Deutsche Reichsbank, som var hyppig foredragsholder ved de tysk-norske sammenkomstene i DHK, ble derimot dømt.

Artikkelforfatteren, Terje Carlsen, er frilansjournalist.

PÅ SKAUGUM: Flere norske næringslivsledere, blant dem hjemmefrontsfolk, deltok i sel-skapeligheter med rikskommissær Josef Terboven (bildet), hevder artikkelforfatteren.

Dommen lød på 5 års fengsel for å ha stjålet verdier – gull, diamanter, obligasjoner i okkuperte land – fra utryddelsesmaskineriets ofre (dokumentert i Dagens Nyheter's bilag om Sveriges rolle med hensyn til nazi-gullet under krigen). Puhl sonet 6 måneder av sin straff, en latterlig lav straff tatt i betraktning de forbrytelser Puhl medvirket i. Etter endt straff gikk Puhl tilbake til bankvesenet i Tyskland igjen.

Festet på Skaugum

Reichskommissar Josef Terboven var tydeligvis svært fornøyd med de norske næringslivstoppernes innstilling til det tyske Grosswirtschaftsraum. I løpet av krigsårene ble derfor de norske næringslivstopperne invitert til flere festlige sammenkomster ved Reichskommissariens residens på Skaugum.

For eksempel den 18. februar 1943, samme dag som Goebbels proklamer-

te den Totale Krieg. Tyskerne var foruten Reichskommissar Terboven representert med sine fremste folk som SS- og politisjef Rediess, Otto og Jöhltz fra Hauptabteilung Volkswirtschaft. Wehrmacht var representert ved General der Gebirgstruppen, herr Feuerstein, samt SS Obersturmführer Neumann, som er identisk med sjefen for Einsatzstab Norwegen. Fra NS var invitert 12 personer. Av disse var to representanter for NS-myndighetene ved Lippestad og Fuglesang. Resten – 19 personer – var personer under betegnelsen «Andre norwegische Wirtschaftler» og representanter for industri, bankvesen og rederier.

Med tyskernes sans for «Ordnung» er det in-

Reichskommissar Josef Terboven var tydeligvis svært fornøyd med de norske næringslivstoppernes innstilling til det tyske Grosswirtschaftsraum.

gen store vanskeligheter med å finne hvem som deltok på sammenkomsten. Dette var også etter krigen – i stor grad meget kjente og prominente næringslivsfolk. Flere av dem nær knyttet til både kongehus og regjering. At to Hjemmefront-medlemmer, som var blant de fremtredende norske næringslivslederne, deltok på festene hos Terboven på Skaugum, skapte imidlertid betydelig irritasjon i Hjemmefrontens ledelse. Dette gar frem av et konfidensielt notat som HL sendte regjeringen i London 5. desember via legasjonen i Stockholm. Det norske UD i London var således godt orientert om hvilke personligheter som var representert på festlighetene hos Terboven på Skaugum. Det fremgår av en fortrolig rapport F. 97 fra regjeringens informasjonskontor i Stockholm og som finnes i UD's arkiv, men også beskrevet i tidsskriftet Norsk Industri av 29. mai 1943.

Politisk umulig å straffe

Mot slutten av krigen og etter hvert som det blir klart at tyskerne vil tape krigen, faller interessen fra de samme norske næringslivstopperne for å samarbeide med tyskerne. Et flertall av de norske medlemsbedriftene slutter i løpet av våren 1945 å betale kontingent til Deutsche Handelskammer. Det blir aldri fra norsk næringslivshold offisielt uttrykt at den endrede interessen for DHK skyldes at Tyskland er i ferd med å tape krigen og at det nå gjelder å redde eget skinn og omdømme.

De norske næringslivstopperne – med unntak av to NS-medlemmer – greide seg da også uten skrammer gjennom rettsoppgjøret etter krigen. Det skyldes ikke minst at rikssadvokaten motsatte seg rettsforfølgelse av de norske næringslivsfolkene. En rettsak mot Handelskammerets norske medlemmer var trolig politisk umulig.

Norge hadde da som nå en liten elite, og det ville vært både praktisk og politisk umulig å straffe disse i etterkrigstidens gjenoppbyggingsfase. Det er likevel til å undres over at norske historikere har «oversett» dette viktige kapitlet i norsk okkupasjonshistorie. Eller kanskje burde man ikke det ut fra hvem det gjaldt?

En rettsak mot Handelskammerets norske medlemmer var trolig politisk umulig.

VG 13.5. Første del av artikkelserien stod på trykk på debattsiden i går.